

A biológiától a normativitásig: az evolúciós etika és a pragmatizmus összeegyeztetése Dewey segítségével

PhD-értekezés

Szerző: Yikunoamlak Mesfin Alemu

Összefoglalás

Az erkölcs eredete régóta vita tárgya; a filozófusok sokféle, egymással gyakran összeegyeztethetetlen magyarázatot adtak annak kialakulására és alkalmazására. A vita alapvetően a racionalista–transzcendentális megközelítések (pl. Platón, Kant) és a naturalista–evolúciós magyarázatok (pl. Hume, Darwin) között zajlik. Az előbbi racionális elméletekből vezeti le az univerzális, objektív és abszolút erkölcsi elveket, miközben az etikai diskurzusban háttérbe szorítja az emberi élet empirikus és biológiai feltételeinek szerepét. Az evolúciós etika ezzel szemben leíró vagy biológiai magyarázatot ad természetes erkölcsi képességünkre, és az erkölcsöt nem külső ráerőltetésként vagy pusztán racionális felismerésként értelmezi. Ugyanakkor az erkölcs ilyen naturalista magyarázata – amint Hume, Moore és Street is rámutattak – komoly nehézségbe ütközik, amikor azt kell megindokolni, miként származhat normatív érvény (normative authority) biológiai és tapasztalati eredetből. Ha ezt a szakadékot nem sikerül áthidalni, az etikai gondolkodás két szélsőséges álláspont között reked: az absztrakt normativitást hangsúlyozó „etikai abszolutizmus”, illetve az összetett erkölcsi érvelést biokémiai vagy genetikai tényekre redukáló „biológiai redukcionizmus” között. Dolgozatomban amellett érvelek, hogy a tény–érték dichotómia, a biológiai redukcionizmus, valamint az etikai abszolutizmus vagy esszencializmus közötti feszültség feloldható az evolúciós etika és a deweyi pragmatizmus szintézise révén. A két szélsőséges nézettel szemben Dewey etikai vizsgálódása – amelyet kísérleti jelleg, gyakorlati orientáció és a kontextus iránti érzékenység jellemez – normatív igazolást nyújthat az evolúciós etika számára. Dewey a moralitás biológiai eredetét elfogadva, az erkölcsi ítéletet pedig problémamegoldó eszközként értelmezve olyan pragmatikus alternatívákat kínál, amelyek a természetes képességeket normatív érvénnyel ruházzák fel. Módszertanilag kritikai–analitikus megközelítést követek, és a filozófiai exegézist fogalmi rekonstrukcióval kapcsolom össze. A meghatározó gondolkodók – Dewey, Darwin, Dawkins, De Waal és Churchland – munkáival folytatott párbeszéd, valamint összehasonlító elemzések és integráló érvelés révén az erkölcs eredetéről és fejlődéséről olyan szisztematikus értelmezést dolgozok ki, amely egyszerre empirikusan megalapozott és normatív szempontból is meggyőző.

Kulcsszavak: evolúciós etika; John Dewey; pragmatizmus; erkölcsi naturalizmus; normativitás; etológia; furnér-elmélet (*veneer theory*); társas ösztönök; tény–érték dichotómia.